

УДК 347.4 (341.9)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.24>

КОЛІЗІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Мироненко І.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
ORCID: 0000-0003-2853-2597*

Мироненко І. Колізійне регулювання міжнародних комерційних договорів в Україні: сучасні підходи та перспективи розвитку.

В даній статті розглянуто питань про систему колізійних принципів та колізійних норм щодо регулювання міжнародних комерційних договорів, особливості їх застосування та перспективи розвитку відповідного правового регулювання в Україні.

На сьогодні колізійне регулювання міжнародних комерційних договорів в Україні здійснюється із використанням загальної та спеціальної моделей. Концептуально це пов'язано із застосування таких колізійних принципів, як «автономія волі» сторін договору та «тісний (більш тісний) зв'язок» застосовуваного права з відповідним договором.

Загальна модель колізійного регулювання міжнародних комерційних договорів проявляється у застосуванні колізійної прив'язки «закон, обраний сторонами договору» (*lex voluntatis*) відповідно до правил про дію принципу «автономія волі». На сьогодні у правовій доктрині та законодавствах більшості країн світу застосовується підхід, згідно якого сторонам договору надається можливість самим визначити правопорядок (право), яке буде регулювати відповідний правочин з іноземним елементом. Чинне законодавство України із даного питання загалом відображає загальноприйняті в міжнародній практиці колізійні правила, проте постає питання про його вдосконалення із врахуванням положень «Принципів вибору права в міжнародних комерційних договорах» (2015 р.) (*Principles on Choice of Law in International Commercial Contracts*).

Спеціальна модель колізійного регулювання міжнародних комерційних договорів застосовується при відсутності вибору компетентного правопорядку (права) сторонами правочину. Вона, за загальним правилом, передбачає за-

стосування колізійних положень, які визначають компетентний правопорядок (право) відповідно до критерію «характерного виконання зобов'язання» (*characteristic performance*). Однак при цьому встановлено ряд додаткових колізійних положень щодо регламентації окремих видів правочинів, які ґрунтуються на інших критеріях (місце укладення договору, місце виконання договору, місце знаходження нерухомої речі та ін.). На сьогодні актуальним є питання щодо вдосконалення цих норм відповідно до положень Регламенту ЄС № 593/2008 «Про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (Регламент «Рим I»).

Ключові слова: правочин з іноземним елементом, договір, зовнішньоекономічний договір (контракт), міжнародний комерційний договір, колізійне регулювання, автономія волі, принцип найбільш тісного зв'язку, колізійна норма.

Myronenko I. Conflict regulation of international commercial contracts in Ukraine: modern approaches and prospects for development.

This article examines the issues of the system of conflict of laws principles and conflict of law rules regarding the regulation of international commercial contracts, the peculiarities of their application, and the prospects for the development of the corresponding legal regulation in Ukraine.

Today, conflict regulation of international commercial contracts in Ukraine is carried out using general and special models. Conceptually, this is related to the application of such conflicting principles as the «party autonomy» of the parties to the contract and the «close connection» of the applicable law with the relevant contract.

The general model of conflict regulation of international commercial contracts is manifested in the application of the conflict binding «law chosen by the parties to the contract» (*lex voluntatis*) in accordance with the rules on the operation of the

«party autonomy» principle. Today, in the legal doctrine and legislation of most countries of the world, an approach is used, according to which the parties to the contract are given the opportunity to determine the law that will regulate the relevant transaction with a foreign element. The current legislation of Ukraine on this issue generally reflects the conflict of laws rules generally accepted in international practice. However, it is necessary to improve it, taking into account the provisions of the «Principles on Choice of Law in International Commercial Contracts» (2015).

The special model of conflict regulation of international commercial contracts is used in the absence of a choice of competent legal order (law) by the parties to the transaction. As a general rule, it provides for the application of conflict of law provisions, which determine the right according to the «characteristic performance» criterion. However, at the same time, a number of additional conflicting provisions have been established regarding the regulation of certain types of transactions, which are based on other criteria (place of conclusion of the contract, place of execution of the contract, location of immovable property, etc.). Today, the issue of improving these norms in accordance with «Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations» (Rome I) is relevant.

Key words: transaction with a foreign element, contract, foreign economic agreement (contract), international commercial agreement, conflict regulation, party autonomy, principle (rule) of closest connection, property law, conflict of laws.

Постановка проблеми. При укладенні міжнародних комерційних договорів (зовнішньоекономічних договорів (контрактів), крім традиційних питань про узгодження умов договору (предмет, ціна, строк виконання та ін.), невідворотно виникає питання про визначення національного правопорядку (права), який буде регулювати правовідносини, що впливають із його укладення. Кількість таких договорів у наш час неухильно зростає з огляду на такі чинники, як глобалізація світової економіки, зростання обсягів міжнародної торгівлі та інтенсифікації співпраці суб'єктів господарювання різних країн. Відтак актуальність питання про визначення національного правопорядку (права), компетентного регулювати міжнародні комерційні договори лише зростає, а його регламентація є невід'ємною частиною сучасного колізійного регулювання.

Як зазначається з даного приводу у літера-

турі, у чинному Законі України «Про міжнародне приватне право» закріплено дві моделі колізійного регулювання вказаних правовідносин: загальну та спеціальну. При цьому загальна модель застосовується у тому разі, якщо сторони скористалися можливістю самостійно обрати правопорядок (право), що буде регулювати відповідний договір (крім випадків, коли вибір права прямо заборонено), а спеціальна – якщо сторони можливістю вибору права не скористалися [1, с. 155-156]. Вони є результатом тривалого процесу розвитку доктрини і практики правозастосування в міжнародному приватному праві щодо регламентації договірних зобов'язань.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Науково-теоретичну основу дослідження склали праці українських та зарубіжних вчених (А.С. Довгерт, І.А. Діковська, К.Г. Цірат, С.М. Задорожна, О.П. Борт, Д.В. Пшеничнюк та ін.).

Питання колізійного регулювання міжнародних комерційних договорів (зовнішньоекономічних договорів (контрактів) неодноразово розглядалися у науковій літературі та фахових публікаціях. Однак зміни у законодавстві, розвиток правової доктрини та практики правозастосування, а також необхідність адаптації законодавства України щодо регламентації приватноправових відносин з іноземним елементом до права ЄС обумовлюють необхідність повернутися до розгляду даного питання.

Метою даної статті є розгляд питань про систему колізійних принципів та колізійних норм щодо регулювання міжнародних комерційних договорів, особливості їх застосування та перспективи розвитку відповідного правового регулювання в Україні¹.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні у правовій доктрині загальноновизнаним є підхід щодо надання сторонам договору можливості самим визначити право, яке буде регулювати відповідний правочин з іноземним елементом. Практично він проявляється у застосуванні колізійної прив'язки *lex voluntatis* (закон, обраний сторонами). З доктринальної ж точки зору вказана колізійна прив'язка розглядається як деталізований прояв принципу «автономія волі» («автономія волі сторін») як одного із основоположних принципів сучасного міжнародного приватного права. Відповідно, колізійне право більшості держав дозволяє сторонам приватноправового договору, ускладненого іноземним елементом (насамперед – сторонам міжнародних комерційних договорів), не тільки визначити зміст договору, але й підпорядкувати його обраному ними компетентному правопорядку [2, с. 152-153].

¹ Тематика даної статті не охоплює питання колізійного регулювання форми комерційних правочинів з іноземним елементом.

У чинному Законі України «Про міжнародне приватне право» компетенцію сторін обирати правопорядок, який буде регулювати зміст договору, передбачено ч. 1 ст. 32 (зміст правочину може регулюватися правом, яке обрано сторонами, якщо інше не передбачено законом) та ч. 1 ст. 43 (сторони договору згідно із статтями 5 та 10 цього Закону можуть обрати право, що застосовується до договору, крім випадків, коли вибір права прямо заборонено законами України). Таким чином, деталізовані правила з цього питання містить розділ I «Загальні положення» Закону, в першу чергу – ст. 5, яка й має назву «Автономія волі».

У Законі України «Про міжнародне приватне право» автономія волі визначається як «принцип, згідно з яким учасники правовідносин з іноземним елементом можуть здійснити вибір права, що підлягає застосуванню до відповідних правовідносин» (п. 5 ст. 1). З науково-теоретичної точки зору, за визначенням С.М. Задорожної, автономія волі є особливим інститутом міжнародного приватного права, який поєднує в собі колізійний та договірний елементи, які дозволяють учасникам правовідносин реалізувати свою колізійно-правову свободу шляхом вибору правової норми того чи іншого правопорядку у випадку наявності, за загальним правилом, іноземного елемента [3, с. 175].

На сьогодні у науковій літературі відсутні єдине бачення щодо походження та місця «автономія волі» у механізмі правового регулювання, зокрема щодо її до правової природи, яка може розглядатися як матеріально-правова (прояв диспозитивності, свободи договору або приватної автономії) чи колізійно-правова (за-сіб (інструмент) колізійного регулювання) [4, с. 532–535; 5, с. 430–433]. Тим не менше, цей принцип посідає особливе місце у системі основних засад міжнародного приватного права, оскільки на сучасному етапі розвитку правової науки він використовується в більшості країн, його закріплюють законодавства багатьох держав та ряд міжнародно-правових документів [6, с. 166]. Це, зокрема, «Конвенція про право, застосовуване до міжнародної купівлі-продажу товарів» (1955 р.), «Конвенція про право, застосовуване до агентських угод» (1978 р.), «Конвенція про право, застосовуване до договірних зобов'язань» (1980 р.), «Конвенція про право, застосовуване до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів» (1986 р.), «Міжамериканська конвенція про право, застосовуване до міжнародних контрактів» (1994 р.) та ін. [7]. Більш того, у резолюції «Автономія волі в міжнародних контрактах між фізичними і юридичними особами» (1991 р.) Інституту міжнародного права відзначено, що автономія волі «є одним із фундаментальних принципів міжнародного

приватного права ... і повинна оберігатися так само, як і свобода людини (індивіда) в окремих конвенціях і різних резолюціях ООН» [8, с. 21].

Однак слід враховувати, що автономія волі не є абсолютним правилом, оскільки сторони договору не мають необмежених повноважень у даній сфері; навпаки, держава залишає за собою право самостійно встановлювати випадки, в яких сторонам може надаватися можливість вибору застосовуваного закону. Відповідно, автономія волі являє собою інструмент, який законодавець передає в руки приватних осіб у тій сфері, де їх інтереси є домінуючими, з метою виправлення недосконалості колізійної норми або невизначеності принципу найбільш тісного зв'язку [6, с. 167]. Автономія волі надається сторонам правочину на підставі закону або міжнародних договорів, які є частиною національного законодавства, і, відповідно, законодавець має встановлювати межі вибору права [7].

Якщо звернутися до положень Закону України «Про міжнародне приватне право», то слід, насамперед, відзначити, що вибір права відповідно до принципу «автономія волі» не здійснюється, якщо у відповідних договірних правовідносинах відсутній іноземний елемент (ч. 6 ст. 5). А, окрім того, відповідно до ч. 1 ст. 46 Закону, сторонам заборонено вибирати право для засновницького договору юридичної особи з іноземною участю, оскільки у цьому випадку діє жорстке правило про застосування права тієї країни, у якій створена юридична особа [9, с. 150].

Як вказується у літературі, свого часу при розробці Закону України «Про міжнародне приватне право» його автори брали за основу положення «Римської конвенції про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (1980 р.) [9, с. 150]. Відтак, можна вести мову про те, що Закон України «Про міжнародне приватне право» та вітчизняна правова думка в тій чи іншій мірі відображають т.з. «традиційні» (усталені) положення щодо застосування принципу автономії волі [10, с. 4, 14], які на сьогодні можна вважати загальноновизнаними у правовій доктрині та практиці правового регулювання більшості країн. Це, зокрема, положення, згідно яких:

- відсутня вимога взаємозв'язку між обраним правом та договором або сторонами. Іншими словами, сторони правочину з іноземним елементом вправі на свій розсуд обирати будь-який національний правопорядок;
- сторони вправі застосовувати різні правопорядки до різних частин правочину;
- сторонам надається можливість зміни обраного права в будь-який час;
- угода про вибір права та основний договір є самостійними домовленостями і їх дійсність не залежать один від одного;

– право, обране сторонами до договору, регулює всі аспекти обумовлених цим договором правовідносин;

– застосовуване до договору право повинно продовжувати регулювати обумовлені ним договірні зобов'язання у разі, якщо кредитор за цими зобов'язаннями переуступить свої права третій особі;

– обмеження свободи волі сторін у виборі права здійснюється тільки на підставі дії імперативних (надімперативних) норм та застереження про публічний порядок (обмежений *lex limitatis*) (ст. 11) [10, с. 4, 14]. Як уже вказувалося, держава залишає за собою право на свій розсуд законодавчо встановлювати випадки, в яких сторонам може надаватися можливість вибору застосовуваного закону [6]. На сьогодні вказане можна вести мову про запровадження «загальнодозвільного» порядку застосування автономії волі у міжнародному приватному праві із встановленням окремих обмежень щодо цього. У вітчизняному законодавстві подібні обмеження встановлені, зокрема, ч. 6 ст. 5, ч. 1 ст. 10, ч. 2 ст. 45, ч. 1 ст. 46 Закону України «Про міжнародне приватне право» та ін.

Водночас найбільш новітнім документом із даного питання є «Принципи вибору права в міжнародних комерційних договорах» (*Principles on Choice of Law in International Commercial Contracts*), які були офіційно затверджені Гаазькою конференцією з міжнародного приватного права 19 березня 2015 року. Основна мета їх прийняття – це «м'яка» уніфікація положень щодо застосування принципу автономії волі сторін при складанні міжнародних комерційних договорів [11]. При цьому новелами «Гаазьких Принципів» можна вважати: надання сторонам договору можливості обирати недержавне право (норми), за умови, що воно є загальноновизнаним на міжнародному, наднаціональному або регіональному рівні в якості збалансованого та нейтрального зведення правил (ст. 3); скасування вимог стосовно форми угоди про вибір права, якщо сторони не домовилися про інше (ст. 5); врегулювання питань конфлікту стандартних положень договорів стосовно вибору права (ст. 6) [10, с. 10-11].

Відтак постає питання про оновлення законодавства України у частині застосування принципу «автономії волі» при укладенні правочинів із іноземним елементом, зокрема доповнення його т.з. «новими» («модерними») положеннями, зокрема стосовно: права сторін обирати недержавне право; відмови від обов'язкових вимог щодо форми угоди про вибір права; врегулювання питань щодо вибору права сторонами договору при його укладенні шляхом обміну стандартними положеннями (проблема конфлікту стандартних умов договору); права сторін

включати до обсягу обраного ними права норми міжнародного приватного права обраного правопорядку (колізійні норми – авт.); включення переддоговірних зобов'язань до статуту договірних зобов'язань [10, с. 4-5].

У тому випадку, якщо сторони міжнародного комерційного договору не скористалися принципом «автономії волі» або скористалися ним неналежним чином, то виникає необхідність застосування т.з «спеціальної моделі колізійного регулювання» вказаних правовідносин [1, с. 155-156].

Як вказав із даного О.П. Борт, зазвичай визначення права, що буде застосовуватися до договірної зобов'язання в якості статуту правочину, встановлюється за домовленістю сторін згідно з базовим колізійним принципом «автономії волі сторін», проте у випадках, коли таке право не обрано сторонами договору, режим правочину найчастіше визначається правилами найбільш тісно пов'язаного з ним правопорядку [12, с. 63].

За узагальненням А.С. Довгерта, у сучасному міжнародному приватному праві вирішення колізійних питань у міжнародних договірних правовідносинах здійснюється шляхом застосування двох його начал: принципу «автономії волі» сторін договору та принципу тісного («більш тісного», «найтіснішого») зв'язку застосовуваного права з правовідносинами (*proper law*) [9, с. 150]. Вважається, що ці колізійні принципи в цілому дозволяють сформувати каркас системи галузі міжнародного приватного права [13, с. 7-8].

Однак якщо принцип автономії волі знаходить свій конкретний прояв у колізійній прив'язці «закон, обраний сторонами договору» (*lex voluntatis*), то питання про практичне застосування принципу тісного зв'язку є менш однозначним. Адже, як вказав В.І. Кисіль, головною ідеєю цього принципу є встановлення застосовуваного права виходячи з аналізу обставин конкретної справи, тобто вирішення колізії правопорядків не за допомогою чітких прив'язних критеріїв, а шляхом відшукування правопорядку, до якого конкретне правовідношення більш «тяжіє», або застосування якого забезпечить більш об'єктивний та справедливий результат розгляду справи [7].

За своїм походженням принцип тісного зв'язку розроблений у англо-американській доктрині міжнародного приватного права, проте зараз він поступово проникає в законодавство континентальних правових систем і вважається одним із найбільш найсучасніших та поширених засобів колізійного регулювання, виступаючи при цьому альтернативою для традиційного колізійного регулювання із застосуванням т.з. «жорстких колізійних норм» [7] (таких, зокрема, як «за-

кон держави продавця» (*lex venditoris*), «закон місця укладення договору» (*lex loci contractus*), «закон місця виконання договору» (*lex loci solutionis*) тощо).

Однак при цьому вказане розглядається і як недолік принципу тісного зв'язку, оскільки відзначається його невизначеність, в силу чого існують широкі можливості для судового розсуду та свавільного вирішення колізійних питань під час його застосування. Відтак, з метою усунення цих вад, законодавці дедалі частіше вдаються до такого прийому, як закріплення роз'яснень щодо застосування даного принципу [7].

Що стосується сфери договірних зобов'язань, то, як відзначив А.С. Довгерт, принцип тісного зв'язку пов'язується, як правило, із критерієм «характерного виконання зобов'язання» (*characteristic performance*), що означає застосування «особистого закону» тієї сторони, яка повинна виконати дію вирішального значення для змісту відповідного правочину. Зокрема такий підхід втілено у «Римській конвенції про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (1980 р.), «Міжамериканській конвенції про право, що застосовується до міжнародних контрактів» (1994 р.), а також в законодавствах багатьох країн, включаючи Україну [9, с. 150].

Однак, як відзначається у літературі, правова природа та різноманітність договірних зобов'язань зумовлюють неможливість їх охоплення якимось одним формалізованим колізійним правилом [1, с. 155; 9, с. 150]. При цьому вказане обумовлює як існування системи традиційних колізійних прив'язок із даного питання (зокрема уже вказаних *lex venditoris*, *lex loci contractus*, *lex loci solutionis* тощо), так і різноманітність підходів щодо визначення «характерного виконання зобов'язання» (*characteristic performance*) стосовно тих чи інших видів договорів з іноземним елементом.

Якщо звернутися із даного питання до положень українського законодавства, то у разі відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правочином; при цьому, якщо інше не передбачено або не впливає з умов, суті правочину або сукупності обставин справи, то правочин більш тісно пов'язаний з правом держави, у якій сторона, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту правочину, має своє місце проживання або місцезнаходження (ч. 2-3 ст. 32 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

Водночас у ч. 1 ст. 44 Закону України «Про міжнародне приватне право» визначено правила встановлення сторони, яка здійснює вирішальне виконання для відповідних видів правочинів (договорів) з іноземним елементом; зокрема встановлено, що стороною, яка повинна

здійснити виконання вирішального значення для змісту договору, є: 1) продавець – за договором купівлі-продажу; 2) дарувальник – за договором дарування; 3) одержувач ренти – за договором ренти; 4) відчужувач – за договором довічного утримання (догляду) і т.д. (всього тут наведено 23 пункти).

Поряд із цим ч. 2 ст. 44 Закону України «Про міжнародне приватне право» встановлює ряд спеціальних правил щодо встановлення права, з яким договір найбільш тісно пов'язаний, які не передбачають застосування права держави місцезнаходження сторони, що здійснює вирішальне для змісту правочину (договору) виконання (на сьогодні їх 4).

Аналіз цих положень щодо колізійного регулювання комерційних договірних зобов'язань із іноземним елементом дозволяє зробити ряд висновків.

Насамперед, «деталізація» положень щодо застосування принципу найбільш тісного зв'язку у даній сфері в кінцевому підсумку призводить до формування систем правил, які по своїй суті відтворюють традиційні «жорсткі» колізійні прив'язки (*lex venditoris*, *lex loci contractus*, *lex loci solutionis*, *lex rei sitae*, *lex personalis*, *lex societatis* та ін.). У такому разі застосування принципу тісного зв'язку (*proper law*) у його «чистому вигляді» (без уточнюючих правил) можливе лише у субсидіарному порядку, тобто за відсутності вибору застосовуваного права сторонами та якщо: а) неможливо визначити право, що підлягає застосуванню; б) у винятковій ситуації, коли за всіма обставинами справи видно, що справа перебуває у незначному зв'язку із правом, визначеним згідно з колізійними нормами, і має більш тісний зв'язок з іншим правом [7] (див. ч. 2-3 ст. 4 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

Таким чином, як узагальнив А.С. Довгерт, у подібних випадках сучасні європейські системи колізійного права побудовані за допомогою загального принципу найтіснішого зв'язку права із правовідносинами у поєднанні з великою кількістю формалізованих колізійних норм, в яких втілюється загальний принцип; крім іншого, це дає змогу досягти розумного балансу між правовою визначеністю і гнучкістю колізійних норм [14, с. 21].

Також дана система правил щодо колізійного регулювання договірних зобов'язань є достатньо громіздкою, зокрема у порівнянні із колізійним регулюванням більшості інших сфер приватноправових відносин із іноземним елементом (позадоговірних, спадкових, трудових тощо). Однак на її спрощення навряд чи варто сподіватися. Адже окрім уже зазначеної об'єктивної неможливості охопити регулювання договірних зобов'язань яким-небудь єдиним формалізова-

ним колізійним правилом, саме існування множинності колізійних прив'язок, що доповнюють одна одну або конкурують між при визначенні застосовного права, у правовій доктрині розглядається як т.з. «матеріалізація» колізійного права, тобто його спрямування на матеріальний результат рішення у конкретній справі [14, с. 23-24; 15, с. 65]. Відповідно, як відзначає В.Д. Пшеничнюк, загальною сучасною тенденцією є матеріалізація правила «тісного зв'язку» та поступова зміна його функції у сучасному колізійному праві із відсильної на регулятивну [13, с. 13-14].

Що ж стосується вдосконалення даного правового регулювання, то, як і у попередньому випадку, положення ст. 32 та 44 Закону України щодо колізійного регулювання правочинів з іноземним елементом (якщо сторони не скористалися можливістю самостійного обрання компетентного правопорядку), розроблялися з огляду на положення «Римської конвенції про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (1980 р.). Таким чином, як вказує А.С. Довгерт, колізійне регулювання договірних правовідносин в Україні базується на положення європейського колізійного права тридцятирічної давнини. В той же час у ньому відбулися кардинальні зміни, зокрема у 2009 році для більшості країн ЄС відбулася заміна «Римської конвенції про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (1980 р.) Регламентом ЄС № 593/2008 «Про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (Регламент «Рим I»). Тому постає питання про приведення положень колізійного права України у відповідність до оновленого міжнародного приватного права ЄС [9, с. 133].

Мова, зокрема, йде про опрацювання таких новел Регламенту «Рим I» у частині колізійного регулювання міжнародних комерційних договорів (за умов відсутності вибору права), як: фактичний перехід до т.з. «жорсткого» колізійного регулювання (так, у ст. 4 Регламенту «Право, що підлягає застосуванню за відсутності вибору», про застосування тісно пов'язаного права безпосередньо уже не згадується, натомість вміщено конкретні колізійні норми); запровадження спеціальних колізійних правил щодо договорів перевезень (ст. 5) (розмежоване колізійне регулювання договорів щодо перевезення пасажирів і договорів щодо перевезення вантажу, щодо останніх запроваджено додаткові колізійні правила); запровадження спеціальних колізійних правил щодо договорів страхування (ст. 7) (істотно деталізовано колізійне регулювання зобов'язань щодо страхування) та ін.

Висновки. На сьогодні колізійне регулювання міжнародних комерційних правочинів (зовнішньоекономічних договорів (контрактів) в Україні здійснюється із використанням загальної

та спеціальної моделей, які у доктрині пов'язуються із застосування таких колізійних принципів, як, відповідно, «автономія волі» сторін договору та «тісний (більш тісний) зв'язок» застосовуваного права з правовідносинами.

Загальна модель колізійного регулювання при врегулюванні конкретних договірних правовідносин проявляється у застосуванні колізійної прив'язки «закон, обраний сторонами договору» (*lex voluntatis*) відповідно до правил про дію принципу «автономії волі» (ст. 5, ч. 1 ст. 32, ст. 43 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

Спеціальна модель колізійного регулювання міжнародних комерційних договорів застосовується, якщо сторони не здійснили вибір компетентного правопорядку (права) або ж такий вибір не підлягає застосуванню. Практично вона проявляється у застосуванні колізійних положень, які, за загальним правилом, передбачають застосування більш тісно пов'язаного із відповідними правовідносинами правопорядку (права) відповідно до критерію «характерного виконання зобов'язання» (*characteristic performance*). Вказане передбачає застосування «особистого закону» тієї сторони правочину, яка повинна здійснити вирішальне для його змісту виконання (ч. 2-3 ст. 32, ч. 1 ст. 44 Закону України «Про міжнародне приватне право»). Однак при цьому встановлено ряд додаткових колізійних положень щодо регламентації окремих видів правочинів, які ґрунтуються на інших критеріях (місце укладення договору, місце виконання договору, місце знаходження нерухомої речі та ін.) (ч. 2 ст. 44 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

На сьогодні актуальним є питання щодо вдосконалення колізійного регулювання міжнародних комерційних договорів в Україні відповідно до положень «Принципів вибору права в міжнародних комерційних договорах» (2015 р.) та Регламенту ЄС № 593/2008 «Про право, що застосовується до договірних зобов'язань» (Регламент «Рим I»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ткаченко В.В. Питання колізійного регулювання договірних зобов'язань. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 6. С. 151–158.
2. Мироненко І.В. Міжнародне приватне право: навчальний посібник. 2-ге вид., доповн. і перероб.. К.: Алерта, 2013. 288 с.
3. Задорожна С.М. Автономія сторін в міжнародному приватному праві: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Чернівецький національний ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2006. 202 с.

4. Задорожна С.М. Сутність автономії волі: основні наукові підходи у науці міжнародного приватного права. *Держава і право*. 2004. Вип. 23. С. 531–536.
5. Проценко І.М. Принцип автономії сторін та окремі проблеми його правового регулювання законодавством України. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 429–436.
6. Шевченко Л.А. Сутність та значення принципу автономії волі в міжнародному приватному праві. *Молодий вчений*. 2019. № 4 (68). С. 165–168.
7. Кисіль В.І. Право, що застосовується до зовнішньоторговельних договорів: тенденції розвитку законодавчого регулювання. *Юридичний журнал*. 2004. № 2. URL: https://www.vkr.ua/publication/the_law_regarding_foreign_trade_agreements_regulatory_development_trends.
8. Задорожна С.М. Автономія сторін у міжнародному приватному праві: монографія. Чернівці, Технодрук, 2008. 216 с.
9. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А.С. Довгерт, В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2013. 400 с.
10. Цірат К.Г. Автономія волі сторін у Гаазьких принципах вибору права у міжнародних комерційних договорах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2018. 19 с.
11. Гаазькі принципи вибору права у міжнародних комерційних договорах (схвалені 19 березня 2015 року). *Hague Conference on Private International Law*: офіційний сайт. URL: <https://assets.hcch.net/docs/a3b1d0ac-4b81-4330-8716-ab1ea96de790.pdf>.
12. Борт О.П. Спеціальні правила встановлення договірному статуту зобов'язання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 1. С. 62–65.
13. Пшеничнюк Д.В. Колізійний принцип тісного зв'язку у міжнародному приватному праві: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2011. 23 с.
14. Довгерт А.С. Доктрина міжнародного приватного права в Україні на зламі століть. *Право України*. 2020. № 6. С. 13–40.
15. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.